

присвячена світлій пам'яті О. А. Пушкіна 25 травня 2018 р. / МВС України, ХНУВС, Харківський обласний осередок «Асоціація цивілістів України». Харків : ХНУВС, 2018. С. 111–113.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-452-1-15>

ПОВОЄННІ ВИБОРИ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМАТИКА ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Цехмістер Євгеній Володимирович

аспірант 2 курсу факультету №4

Науковий керівник: Юрах Віталій Михайлович

доктор юридичних наук,

професор кафедри державно-правових дисциплін

та публічного управління

Донецький державний університет внутрішніх справ

м. Кропивницький, Україна

Відповідно до Конституції України, яка є основою національної правової системи, Україна проголошується республікою, а носієм суверенітету і єдиним джерелом влади – народ, що здійснює владу як безпосередньо, так і через органи державної влади та органи місцевого самоврядування (частини перша, друга статті 5). Формою реалізації народом належної йому верховної влади щодо формування на основі загального, рівного і прямого виборчого права шляхом таємного голосування громадянами України, які мають право голосу, представницьких органів державної влади і органів місцевого самоврядування є вибори (статті 69, 71 Конституції України). Вони виступають засобом легітиматії представницьких інститутів влади як в українському суспільстві, так і в світі.

У висновках Пояснювальної доповіді до Керівних принципів щодо виборів, ухвалених Венеційською комісією 18–19 жовтня 2002 року визначено три ключові (невід'ємні) складові виборчого процесу: 1) Дотримання п'яти основних засад загальноєвропейського досвіду в області виборів (загальні, рівні, вільні, прямі вибори шляхом таємного голосування), що є найважливішим елементом демократії; 2) забезпечити дотримання основних прав людини і громадянина; 3) процесуальна база має забезпечувати ефективну реалізацію встановлених норм [2].

Зауважимо, що якби не розпочата 24 лютого 2022 року російською федерацією широкомасштабна військова агресія проти України, у зв'язку з якою в державі було введено і до теперішнього часу діє правовий режим воєнного стану, у відповідності з приписами Конституції 29 жовтня 2023 року вже мали б відбутися чергові вибори до Верховної Ради України (частина перша статті 77), а також йшлося про підготовку до проведення в останню неділю березня 2024 року чергових виборів Президента України (частина п'ята статті 103) [1].

Однак, в умовах триваючих бойових дій, завдання агресором щоденно ракетних, балістичних атак по містах і селищах України, артилерійських і авіаційних обстрілів наближених до лінії фронту і до державного кордону населених пунктів, тобто за обставин постійного перебування під загрозою ураження значної кількості виборців, виборчої, енергетичної, комунікаційної та іншої цивільної і військової інфраструктури, знаходження на передовій сотень тисяч військово-службовців, виїзду за межі держави понад 6 мільйонів громадян робить неможливим якісний виборчий процес [3]. Заборона на застосування будь-яких форм безпосередньої та представницької демократії прямо встановлюється в чинному законодавстві України. А саме, в частині першій статті 19 Закону України «Про правовий режим воєнного стану» [4].

Зараз постало питання про розробку та прийняття спеціального закону, який би врегулював особливості проведення повоєнних виборів, передбачив механізми реалізації виборчого права для понад 4 мільйонів виборців, які перебувають за кордоном, для військовослужбовців при виконанні службових обов'язків, осіб, які проживають на не розмінованих та невідновлених територіях, для мільйонів внутрішньо переміщених осіб тощо. На підставі та у порядку чинних норм Книги другої «Вибори Президента України», Книги третьої «Вибори народних депутатів України», Книги четвертої «Місцеві вибори» Виборчого кодексу України, не внівши до них відповідних змін вказаним спеціальним законом, загальнодержавні і місцеві вибори, які відбуватимуться після завершення військових дій, вже зараз зрозуміло буде провести неможливо.

Щодо нормативних положень, які мають бути закріплені у законі про особливості проведення повоєнних виборів, в аспекті визначення у них гарантій реалізації виборчих прав для військовослужбовців, громадян України за кордоном, внутрішньо переміщених осіб, виборців, які проживають на територіях, на яких знищена чи пошкоджена виборча інфраструктура, в наближених до кордону з державою-агресором населених пунктах, по яких існуватиме загроза нанесення ворогом ударів тощо, то в їх основу можуть бути взяті законопроектні

пропозиції, викладені в постанові Центральної виборчої комісії від 27 вересня 2022 року № 102 [5], а також напрацювання утворених та функціонуючих у Комісії трьох відповідних робочих груп за участі народних депутатів України, представників громадських організацій, які спеціалізуються на темі виборів, а також міністерств й інших органів влади [6].

З огляду на руйнування чи пошкодження через бойовидії чи ворожі обстріли великої кількості приміщень закладів освіти, культури, органів влади, які раніш використовувалися для роботи виборчих комісій і здійснення волевиявлення виборців, у цьому законі можна, зокрема, передбачити використання під час проведення голосування на повоєнних виборах тимчасових споруд (наметів, павільйонів, інших легких конструкцій тощо), які б облаштовувалися структурами ДСНС і охоронялися Національною поліцією України. У законі варто визначити утворення додаткових виборчих дільниць та додаткових закордонних виборчих дільниць. На території України додаткові виборчі дільниці можуть утворюватися у разі необхідності у місцях компактного проживання внутрішньо переміщених осіб, за рішеннями Центральної виборчої комісії, прийнятими за поданням місцевих органів влади.

Також для забезпечення проведення повоєнних виборів із скасуванням чи припиненням дії режиму воєнного стану Центральної виборчої комісії має бути прийнята постанова про відновлення роботи і оновлення бази даних Державного реєстру виборців. Адже у зв'язку із введенням в Україні зазначеного стану та з метою захисту цілісності бази даних автоматизованої інформаційно-комунікаційної системи «Державного реєстру виборців», забезпечення захисту персональних даних, що відповідно до закону зберігаються в ній, захисту її від несанкціонованого доступу, незаконного використання, незаконного копіювання, спотворення, знищення даних, забезпечення кіберзахисту Комісія постановою від 24 лютого 2022 року № 61 тимчасово, на час дії воєнного стану, припинила функціонування ДРВ та внесення до нього відомостей про виборців [7].

Варто вказати, що важливим, і водночас складним аспектом буде проведення виборів на територіях України, які з 2014 року перебували під окупацією (Автономна Республіка Крим, окремі райони та міста Донецької та Луганської областей), потрібно буде вжити не тільки безпекові, а й організаційні та правові заходи, спрямовані на реінтеграцію цих територій, відновлення діяльності на цих територіях органів виконавчої і судової влади України, тобто забезпечити належну процесуальну базу для ефективної реалізації норм виборчого законодавства.

Отже, незалежно від того, в які терміни будуть призначені повоєнні парламентські, президентські та місцеві вибори, законодавство для їх

проведення, що має визначати шляхи і способи подолання усіх зазначених вище викликів, дотримання міжнародних виборчих стандартів, має бути створено заздалегідь. Тільки в такому разі вони будуть дійсно демократичними, а обрані органи влади та їх посадові особи матимуть необхідну суспільну підтримку. Щодо дотримання основних прав та свобод громадян під час виборчого процесу, то ключовим постає безпековий фактор – адже життя і здоров'я людини є найвищою цінністю в Україні.

Література:

1. Використання міжнародних виборчих стандартів. Посібник Ради Європи для громадських організацій / Рада Європи, 2016. URL: <https://rm.coe.int/using-international-election-standards-ukr-web/168077d48b>

2. Кодекс належної практики у виборчих справах, CDL-AD(2002)023rev, Страсбург, 30 жовтня 2002 р. URL: https://eos.cartercenter.org/uploads/document_file/path/279/CoE_Venice_Commission_Code_of_Good_Practice_UK.pdf

3. За кордоном перебувають близько 6,2 мільйона українських біженців – Мінекономіки. URL.: <https://suspilne.media/540975-za-kordonom-perebuvaut-blizko-62-miljona-ukrainskih-bizenciv-minekonomiki/>.

4. Закон України «Про правовий режим воєнного стану» від 12 травня 2015 року № 389-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text> (дата звернення: 28.10.2024).

5. Постанова Центральної виборчої комісії від 27 вересня 2022 року № 102 «Про пропозиції щодо вдосконалення законодавства України, спрямовані на забезпечення підготовки та проведення виборів після припинення чи скасування воєнного стану в Україні». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0102359-22#Text> (дата звернення: 29.10.2024).

6. Україна вже працює над наступними виборами. URL: <https://www.oporaua.org/vybory/ukrayina-vzhe-pracyuye-nad-nastupnimi-viborami-24939>.

7. Постанова Центральної виборчої комісії від 24 лютого 2022 року № 61 «Про тимчасове припинення функціонування автоматизованої інформаційно-комунікаційної системи «Державний реєстр виборців» на час дії воєнного стану». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0061359-22#Text> (дата звернення: 30.10.2024).